

УДК 378.14

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.84.30>

Ф. І. Загура

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент,
завідувач кафедри атлетичних видів спорту
Львівського державного університету
фізичної культури імені Івана Боберського

Н. В. Муқан

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та інноваційної освіти
Національного університету «Львівська політехніка»

ПРОПОЗИЦІЇ ПРОГРАМ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ВИКЛАДАЧІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У БАГАТОГАЛУЗЕВИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена висвітленню результатів аналізу пропозицій програм професійного розвитку для викладачів фізичного виховання у багатогалузевих закладах вищої освіти України. З'ясовано, що проблема неперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників сучасних закладів вищої освіти не втрачає своєї актуальності у зв'язку із низкою факторів. Виконано аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження, яка висвітлює форми, методи і моделі професійного розвитку, вплив професійного розвитку науково-педагогічних працівників на забезпечення якості освіти у сучасному університеті, особливості управління системою професійного розвитку викладачів. Проте, залишається недостатньо висвітленою проблема організації професійного розвитку викладачів фізичного виховання у багатогалузевих закладах вищої освіти. Мета статті полягає у презентації результатів аналізу пропозицій програм професійного розвитку для викладачів багатогалузевих закладів вищої освіти України. З'ясовано, що сьогодні на ринку освітніх послуг функціонують різноманітні провайдери програм професійного розвитку для педагогів, а університети використовують гнучку систему зарахування кредитів програм підвищення кваліфікації та стажування, що реалізуються як в академічному середовищі закладу вищої освіти, так і за його межами у національному чи міжнародному контекстах. Представлено досвід багатогалузевих закладів вищої освіти щодо організації професійного розвитку викладачів фізичного виховання на інституційному рівні. Прикладом слугують провідні класичні та технічні заклади вищої освіти за результатами Консолідованого рейтингу закладів вищої освіти України. Визначено компетентності, на формування яких спрямовані програми професійного розвитку сучасних університетів: освітологічна, нормативно-правова, управлінська, соціально-педагогічна, дидактично-методична, моніторингова, інноваційно-дослідницька, особистісно-професійна. Зроблено висновок про те, що в основу пропозицій багатогалузевих закладів вищої освіти покладено структурування програм професійного розвитку на основі основних видів діяльності викладачів: навчальної, методичної, наукової, організаційної. Проте, діяльність тільки окремих багатогалузевих закладів вищої освіти спрямована на врахування специфіки професійної діяльності викладачів фізичного виконання та функції, які входять до їхньої компетенції. Визначено перспективи подальших наукових студій.

Ключові слова: багатогалузевий заклад вищої освіти, науково-педагогічний працівник, викладач фізичного виховання, програма професійного розвитку, організація професійного розвитку.

Постановка проблеми. Проблема неперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників сучасних закладів вищої освіти не втрачає своєї актуальності у зв'язку із швидким розвитком науки, інформаційно-комунікаційних технологій, що обґрунтовує потребу у постійному оновленні знань, формуванні і розвитку нових умінь і навичок. Відповідно до чинного законодавства України у галузі вищої освіти науково-педагогічні працівники мають можливість підвищувати власну кваліфікацію як у межах закладу вищої освіти, так і за допомогою програм професійного розвитку зовнішніх провайдерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать результати аналізу науково-педагогічної літератури, проблема професійного розвитку викладачів сучасних університетів становить предмет наукового пошуку низки вітчизняних науковців. Зокрема досліджуються форми, методи і моделі професійного розвитку – О. Бульвінська та М. Бульвінський [2], Г. Кравченко [7], М. Ілляхова [5], О. Жабенко [4]; вплив професійного розвитку науково-педагогічних працівників на забезпечення якості освіти у сучасному університеті – В. Дрижак та С. Єрмак [3], особливості управління системою

професійного розвитку викладачів – Л. Безтелесна та А. Печенюк [1], Л. Петренко [13]. Проте, залишається недостатньо висвітленою проблема організації професійного розвитку викладачів фізичного виховання у багатогалузевих закладах вищої освіти.

Мета статті полягає у презентації результатів аналізу пропозицій програм професійного розвитку для викладачів багатогалузевих закладів вищої освіти України. Для досягнення визначеної мети нами виокремлено завдання, які потребують розв'язання: 1) виконати аналіз науково-педагогічної літератури з проблеми дослідження; 2) дослідити практику щодо організації професійного розвитку викладачів фізичного виховання у багатогалузевих закладах вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Як зазначають вітчизняні дослідники, «динаміка функціонування сучасного суспільства підпорядковується тенденції підвищення ефективності праці у всіх сферах життя. Постійне оновлення попередньо освоєних знань, умінь і навичок є запорукою майбутнього успіху людини у ХХІ ст. Професійне вдосконалення працівників освітньої сфери є особливо актуальним, оскільки результат їхньої праці слугує підґрунтям для створення міцного фундаменту освіченості майбутніх поколінь» [9, с. 100].

Відповідно до Методичних рекомендацій для професійного розвитку науково-педагогічних працівників, «основними складовими професійного розвитку науково-педагогічних працівників є підвищення кваліфікації та стажування» [8, с. 3]. Сьогодні на ринку освітніх послуг функціонують різноманітні провайдери програм професійного розвитку для педагогів, а університети використовують гнучку систему зарахування кредитів програм підвищення кваліфікації та стажування, що реалізуються як в академічному середовищі закладу вищої освіти, так і за його межами у національному чи міжнародному контекстах.

Постановою Кабінету міністрів України № 800 від 21.08.2019 року «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» затверджено «Порядок підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [6]. Відповідно до цього документу викладач закладу вищої освіти має право на вибір форм: «(очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева), дуальна, на робочому місці, на виробництві тощо» і видів підвищення кваліфікації: «навчання за програмою підвищення кваліфікації, у тому числі участь у семінарах, практикумах, тренінгах вебінарах майстер-класах тощо» [6].

Зазначено, що «суб'єктом підвищення кваліфікації може бути заклад освіти (його структурний підрозділ), наукова установа, інша юридична чи фізична особа, у тому числі фізична особа-підприємець, що провадить освітню діяльність у сфері

підвищення кваліфікації педагогічних та/або науково-педагогічних працівників» [6]. Документом передбачено право викладачів закладів вищої освіти підвищувати власну кваліфікацію у межах формального та неформального навчання, а також процедуру визнання результатів підвищення кваліфікації.

Вважаємо за доцільне проаналізувати організацію професійного розвитку викладачів фізичного виховання на інституційному рівні. Прикладом слугують провідні класичні та технічні заклади вищої освіти за результатами Консолідованого рейтингу закладів вищої освіти України, що укладається інформаційним освітнім ресурсом «Освіта.ua» [16].

Як свідчить досвід Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова, серед усіх програм підвищення кваліфікації, які пропонуються у закладі вищої освіти, найбільш прийнятною для викладачів фізичного виховання є Програма «Педагогічний професіоналізм особистості та діяльності сучасного викладача закладу вищої освіти», що передбачає формування таких компетентностей: освітологічна, нормативно-правова, управлінська, соціально-педагогічна, дидактично-методична, моніторингова, інноваційно-дослідницька, особистісно-професійна [12]. «На початку ХХІ ст. викладання фізичної культури в навчальному закладі потребує не лише професійних знань, умінь і навичок, доброї фізичної і методичної підготовленості. Нова парадигма освіти, заснована на принципах гуманізації та демократизації, вимагає підвищення педагогічного професіоналізму викладача, показником якого є спроможність моделювання педагогічних ситуацій, вирішення аналітико-рефлексивних, конструктивно-прогностичних, організаційно-діяльнісних, оцінювально-інформаційних і корекційно-регульовальних педагогічних завдань» [14, с. 152]. Програма, розроблена кафедрою педагогіки Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова, охоплює 6 модулів, по 30 год кожен: «Розвиток вищої освіти в Україні та світі: історія. Теорія і практика модернізації; Академічна доброчесність, мобільність і кар'єра; Здобувачі та викладачі закладу вищої освіти як суб'єкти освітніх правовідносин; Сучасні досягнення дидактики вищої школи та освітніх технологій; Моніторинг якості діяльності суб'єктів освітнього процесу; Педагогічний професіоналізм: тренінг особистісно-професійного росту» [12, с. 5-6].

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» пропонує для своїх співробітників такі програми підвищення кваліфікації, як «Використання розширених сервісів Google для навчальної діяльності», «Розроблення дистанційних курсів з використанням платформи MOODLE»,

«Міжнародні проєкти: написання, подання, виконання», «Організація дистанційного навчання за допомогою Microsoft Teams», «Створення відео контенту дистанційного навчання», «Створення фото, відео, анімації для підтримки навчання», «Прості засоби створення та підтримки Web-сторінки викладача», «Основи управління інноваційними проєктами», «Академічна доброчесність» [10]. Перелік програм підвищення кваліфікації, що запропоновані Інститутом післядипломної освіти є ширшим, проте ми виокремили ті з них, які мають безпосередній стосунок до професійної діяльності викладачів фізичного виховання.

Подібно до досвіду Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна у межах діяльності структурного підрозділу – Інституту післядипломної освіти та заочного (дистанційного) навчання – пропонує для викладачів такі курси, як «Конструювання дистанційних курсів для системи змішаного навчання у закладах освіти», «Інновації в системі дистанційного (змішаного) навчання», «Використання відео в освітньому процесі: перші кроки створення відео для освітян», «Дієтологія та оптимальне харчування», а також пропонує організацію стажування за індивідуальними програмами науково-педагогічних працівників [15]. Також заслуговує на дослідницьку увагу практика організації відкритих курсів, серед яких «Основи здоров'я та реабілітація (для вчителів-реабілітологів)», «Психологія спорту», «Сучасні освітні технології», «Фізична культура для вчителів», «Нутріціологія», що пропонуються на платній основі та передбачають самореєстрацію усіх бажаючих [15].

У цьому контексті ми підтримуємо вітчизняних науковців, які зазначають, що «готовність викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності (реалізації цілісного педагогічного процесу виховання фізичної культури) ми розуміємо як володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями і навичками для виконання педагогічних завдань у галузі фізичного виховання; здатність адекватно реагувати на ситуації, які виникають у навчально-виховному процесі; вміння вирішувати типові психолого-педагогічні проблеми; розвинуті комунікативні здібності та навички педагогічного спілкування; здатність підтримувати своє фізичне здоров'я та спортивну форму, спроможність творчо сприймати та використовувати кращий педагогічний досвід і передові інновації для успішного розвитку як фізичної, так і ціннісної сторін особистості учнів» [14, с. 156].

Ще один технічний університет – Національний університет «Львівська політехніка» пропонує для своїх науково-педагогічних працівників низку курсів за Програмою підвищення кваліфікації «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти» [11] (див. Таблицю 1).

Серед основних переваг досвіду зазначених університетів є те, що курси є безкоштовними для науково-педагогічних працівників. Проте серед іншого, виокремлюємо як перевагу те, що Програма підвищення кваліфікації «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти» у Національному університеті «Львівська політехніка» та Програма «Педагогічний професіоналізм особистості та діяльності сучасного викладача закладу вищої освіти» [12] є чітко структурованими, складаються з окремих модулів і забезпечують можливість їх проходження як упродовж 1 календарного року,

Таблиця 1

Програма підвищення кваліфікації «Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладача закладу вищої освіти» у Національному університеті «Львівська політехніка»

№ з/п	Назва курсу	Кількість годин/ кредитів ЄКТС
1.	Майстерність педагогічного спілкування	30 годин, 1 кредит ЄКТС
2.	Педагогічна техніка викладача ЗВО	30 годин, 1 кредит ЄКТС
3.	Організація освітнього середовища засобами LMS MOODLE	30 годин, 1 кредит ЄКТС
4.	Створення навчального відео-контенту	30 годин, 1 кредит ЄКТС
5.	«Виховання аристократів духу» – програма формування профорієнтаційної та духовної самоідентифікації майбутніх абітурієнтів	30 годин, 1 кредит ЄКТС
6.	Професійно-педагогічна мобільність викладача	30 годин, 1 кредит ЄКТС
7.	Професійний розвиток педагога: теорія і практика	30 годин, 1 кредит ЄКТС
8.	Інтелектуальна власність у технічному закладі вищої освіти: теоретичні аспекти та практичне використання	30 годин, 1 кредит ЄКТС
9.	Творче навчання і навчання творчості як напрям розвитку сучасної педагогіки	30 годин, 1 кредит ЄКТС
10.	Інноваційні технології навчання	30 годин, 1 кредит ЄКТС
11.	Зміст та основні напрямки державної політики України в галузі освіти	30 годин, 1 кредит ЄКТС
12.	Конфліктологія у професійно-педагогічній діяльності сучасного викладача	30 годин, 1 кредит ЄКТС
13.	Наукометричні бази даних Scopus та Web of Science: для початківців	30 годин, 1 кредит ЄКТС
14.	Методологія підготовки наукових публікацій	30 годин, 1 кредит ЄКТС

так і 5 років поспіль з метою отримання 6 кредитів ЄКТС (180 год), що й задекларовано «Порядком підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» [6].

Висновки і пропозиції. Отже, як свідчать результати виконаного аналізу пропозицій програм професійного розвитку для викладачів у багатогалузевих закладах вищої освіти України, вони спрямовані на формування педагогічної майстерності науково-педагогічних працівників. В основу пропозицій багатогалузевих закладів вищої освіти покладено структурування програм професійного розвитку на основі основних видів діяльності викладачів: навчальної. Методичної, наукової, організаційної. Проте, діяльність тільки окремих багатогалузевих закладів вищої освіти спрямована на врахування специфіки професійної діяльності викладачів фізичного виконання та функції, які входять до їхньої компетенції.

До перспектив подальших наукових досліджень відносимо дослідження програм професійного розвитку для викладачів фізичного виховання багатогалузевих закладів вищої освіти, які пропонуються зовнішніми провайдерями.

Список використаної літератури:

- Безтелесна Л. І., Печенюк, А. В. Формування системи управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування, 2011. Вип. 4, Т. 56. С. 27-33.
- Бульвінська О., Бульвінський М. Види і форми безперервного професійного розвитку науково-педагогічних працівників (за результатами опитування). Освітологічний дискурс, 2018. С. 95-106.
- Дрижак В. В., Єрмак, С. М. Професійний розвиток та підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників як фактор забезпечення якості освіти. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки, 2018. Вип. 153. С. 28-31.
- Жабенко О. В. Практика професійного розвитку науково-педагогічних працівників у закордонних університетах. Молодий вчений, 2018. Вип. 10, Т. 1. С. 47-54.
- Ілляхова М. Креативні практики у безперервному професійному розвитку науково-педагогічних працівників. Український педагогічний журнал, 2019. Вип. 2. С. 38-44.
- Кабінет міністрів України. (2019). Постанова Кабінету міністрів України № 800 від 21.08.2019 року «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
- Кравченко Г. Управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників в умовах кафедральної системи інститутів післядипломної педагогічної освіти. Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки, 2015. Вип. 15. С. 139-144.
- МОН України. Наказ № 1504 від 04.12.2020 року «Деякі питання професійного розвитку науково-педагогічних працівників». 2020. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-profesijnogo-rozvitku-naukovo-pedagogichnih-pracivnikiv>
- Мукан Н., Мукан О., Істоміна К. Детермінування та особливості розвитку неперервної педагогічної освіти на початку XXI ст. у сучасному освітньому просторі. Порівняльно-педагогічні студії, 2014. Вип. 1, Т. 19. С. 100-105.
- Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Підвищення кваліфікації співробітників КПІ ім. Ігоря Сікорського. Програми підвищення кваліфікації. 2022. URL: http://ipk.kpi.ua/povyshenie_kvalif/pkv-kpi/
- Національний університет «Львівська політехніка». Курси підвищення кваліфікації. 2022. URL: <https://lpnu.ua/pio/kursy-pidvyschennia-kvalifikatsii>
- Одеський національний університет імені І. І. Мечнікова. Програма підвищення кваліфікації науково-педагогічних та педагогічних працівників закладів вищої освіти. Педагогічний професіоналізм особистості та діяльності сучасного викладача закладу вищої освіти. 2021. URL: http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/studydept/pidvyschennia_kvalif_stag/rgf/prog_kvalif_pedagogichni_profesional_osobystosti.pdf
- Петренко Л. М. Стратегічні орієнтири професійного розвитку науково-педагогічних працівників в умовах відкритої освіти. Вісник післядипломної освіти. «Серія «Педагогічні науки», 2020. Вип. 13, Т. 42. С. 170-184.
- Соловійов В. Психолого-педагогічні умови формування готовності майбутніх викладачів фізичного виховання до педагогічної діяльності. Педагогіка і психологія професійної освіти, 2013. Вип. 3. С. 152-161.
- Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. Підвищення кваліфікації для викладачів ЗВО. 2022. URL: <https://sites.google.com/karazin.ua/dist-karazin-ua/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%B2%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BA%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97/%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B0%D1%87%D1%83-%D0%B7%D0%B2%D0%BE?authuser=0>
- Центр міжнародних проектів «Євроосвіта». Рейтинг університетів України «Топ-200 Україна 2022». 2022. URL: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=7420>

Zahura F., Mukan N. Proposals of professional development programs for physical education teachers in multidisciplinary higher education institutions of Ukraine

The article is devoted to highlighting the results of the analysis of proposals of professional development programs for physical training teachers in multidisciplinary higher education institutions of Ukraine. It was found that the problem of continuous professional development of scientific and pedagogical employees of modern institutions of higher education does not lose its relevance in connection with several factors. An analysis of the scientific and pedagogical literature on the research problem, which highlights the forms, methods and models of professional development, the impact of the scientific and pedagogical employees' professional development on ensuring the quality of education in a modern university, the peculiarities of the management of teachers' professional development system is performed. However, the problem of organizing professional development of physical training teachers in multi-disciplinary institutions of higher education remains insufficiently covered. The purpose of the article is to present the results of the analysis of proposals of professional development programs for teachers of multidisciplinary institutions of higher education in Ukraine. It has been found that today in the market of educational services, there are various providers of professional development programs for teachers, and universities use a flexible credit system for advanced training programs and internships, which are implemented both in the academic environment of the institution of higher education and outside of it in the national or international contexts. The experience of multidisciplinary institutions of higher education regarding the organization of professional development of physical training teachers at the institutional level is presented. As an example, we use the leading classical and technical institutions of higher education according to the results of the Consolidated rating of higher education institutions of Ukraine. The article presents university teachers' competences, the formation of which is declared as the aim professional development programs: educational, normative-legal, managerial, social-pedagogical, didactic-methodical, monitoring, innovative-research, personal-professional. It is concluded that the structuring of proposals of professional development programs in multidisciplinary institutions of higher education are formed according to the main types of activities of teachers: educational, methodical, scientific, organizational. However, the activities of only certain multidisciplinary institutions of higher education are aimed at considering the specifics of the professional activity of physical training teachers and the functions that are part of their competence. Prospects for further scientific studies are determined.

Key words: multidisciplinary institution of higher education, scientific and pedagogical employee, teacher of physical training, program of professional development, organization of professional development.